

A rablás társadalmi megítéléséről

A jelen tanulmány a rablás – ezen belül is elsősorban a fővárosban elkövetett rablás – társadalmi megítélésének néhány fontosabb aspektusára kívánja felhívni a figyelmet. Ez annál is inkább szükségesnek látszik, mert ez az a bűntett, amely az emberölés után a leginkább hat a közvéleményre, jelezve, hogy a rablásnak az állampolgárok közbiztonságérzetére gyakorolt hatása milyen magas.¹ Adódik ez abból is, hogy míg az emberölések többségét „körön belül” követik el (ismerősök, családtagok, hasonló társadalmi jellemzőkkel, szokásokkal bírók) egymás sérelmére², addig a rablás sértettjévé – különösen az ún. útonálló jelleggel elkövetett rablások elszaporodásával³ – bárki válhat. Igen jelentős tényező az is, hogy a rablások számának növekedése 1979 óta nagyon felgyorsult⁴, és az ezt előidéző okok napjainkban talán még inkább erősítik egymást, mint az elmúlt évtizedben.⁵

A kérdőívben szereplő kérdéscsoportok bevallottan azzal a hátsó gondolat-tal kutatták az állampolgárok rablás iránti érzékenységét, hogy egyúttal rávilágítsanak a tömegkommunikációban rejlő megelőzési lehetőségek kibontakoztatásának szükségességére. Figyelembe vettem azt is, hogy a tömegkommunikáció és a tömegjelenség szintű bűnözés kapcsolata alig-alig ragadható meg⁶ az egyén szintjén. Ugyanakkor beépülve annak tudatába, a tömegkommunikáció ingerei igencsak hatékonyak. Egy korábbi kutatás eredményei rámutattak arra, hogy a bűnügyi tudósítások iránti érdeklődés pl. az újságolvasók esetében igen magas: a vizsgálati kör 71%-át erősen, 15%-át enyhébben, de még határozottan érdekelte az ilyen típusú híryanag,⁷ s csupán a megkérdezettek 14%-a volt közömbös vele szemben.

A kérdőívet eredetileg reprezentatív felmérés céljával küldtem szét még 1986-ban a „válaszadó intézményekhez” nem-kor-családi állapot-iskolai végzettség-foglalkozás-lakóhely-stb. paraméterek alapján kialakított csoportok szerint. Ám a visszaérkezett kérdőívek (157 db!) belső arányai csak helyi szinttel tükrözik az országos adatokat. Vidékről ugyanis alig küldtek vissza kérdőíveket. Ezért elsősorban a tanulmány vége felé a foglalkozás és a munka hely szerint felosztott adatokat két részre bontom és azokat egymással össze-

1 *Csalay A. – Sziki L.*: A rablás alakulása Budapesten. Kézirat, 5. old., elfogadva a Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok XXVI. kötetébe.

2 *Bakóczy A.*: Az emberölés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984. 247. old.

3 *Bakóczy A.*: Az erőszakos bűnözésről. Belügyi Szemle, 1987/9. 9. old.

4 1982–1986 között a rablások száma 1 117-ről 1 607-re, 43,8%-kal nőtt. Lásd az egységes rendőrségi-ügyészeti statisztika vonatkozó évfolyamait!

5 *Csalay A.*: A rablások makrotársadalmi okai. Módszertani füzetek 1988/3. 1–11. old.

6 *Bakóczy A. – Irk F.*: A tömegkommunikáció és az emberölés néhány összefüggéséről. Jogtudományi Közlemény 1977/7. 402. old.

7 *Ferencz Z.*: Vizsgálat a sértettek a bűncselekményben játszott szerepéről és a sértetti közvélemény alakulásáról. In: A bűnmegelőzésről II. (szerk. Szük L.) Igazságügyi Minisztérium, 1984. 240. old.

hasonlítva is elemzem. Az I. csoportba a Taurusból visszaérkezett 46, a MÁV-tól visszakapott 29 kérdőív adatai kerültek, ezeket zömmel termelő fizikai munkában résztvevők töltötték ki. A II. csoportba pedig az ELTE joghallgatói által kitöltött 36, a műszaki egyetemista kollégistáktól visszaérkezett 30, valamint az Ikarus jogsegélyszolgálatától és néhány egészségügyi szakdolgozattól nyert 16 kérdőív adatai kerültek.

A válaszadók szociális jellemzői

A válaszolók nemek szerinti megoszlása nagyjából megfelel társadalmi arányoknak. A kitöltők között a férfiak aránya 47%, a nőké 53% volt.⁸ A korcsoportok részarányai, az ún. korfa-struktúra, már lényegesebb arányeltolódást mutat a társadalmi megoszláshoz képest. De ha figyelembe vesszük az alábbi tényeket, jelesül, hogy a válaszadás csak bizonyos kortól reális értelemszerűen, valamint, hogy a feleleteket nem kis mértékben meghatározza mennyire érzi a kitöltő fenyegetve magát e bűncselekmény által, akkor a korfa-struktúra már nem tekinthető torznak. A 19–29 évesek 54%-ban, a középkorosztály 33%-ban, az 50 éven felüliek pedig 13%-ban képviseltették magukat a kitöltők között.⁹

A családi állapot vizsgálatakor a házasságban, élettársi kapcsolatban élők, valamint az egyedülállók, elváltak és özvegyeket összevontam egy-egy csoportba, mivel a sértetté válástól való félelem szempontjából meghatározó, hogy a válaszoló magányos életvitelt folytat-e, avagy a családi élet biztonságérzetével bír. Az így kialakított két kategóriában a válaszolók között az együttélők aránya 46%, az egyedül élők pedig 54% lett.¹⁰ Ezek még eltérnek az országotól, de ha a rablás sértettjeivé válókat veszem alapul, akkor már nem.

Az *iskolai végzettséget* illetően a következő arányokat tapasztaltam a felmérésben részt vevők között: a 8 általánost be nem fejezők részesedése 2%, a 8 osztályt kijáró, de tovább nem tanulók aránya 8%, a szakmunkásképzőt, illetve a szakközépiskolát elvégzetteké 10%, valamint 15% volt. A gimnáziumi érettségit szerzők részesedése a mintából 38%, a felsőfokú diplomásoké pedig 27%¹¹ – A számokból első látásra kitűnik, hogy az iskolai végzettség a felmérték között az országos adatokhoz viszonyítva jelentősen eltolódott a magasabbban kvalifikáltabbak felé. Ugyanez érvényes a foglalkozási struktúrában betöltött helyre is. Itt a munkások aránya 11%, az alkalmazottaké 30%, az értelmiségieké 29%, a felsőfokú tanintézetben tanulóké pedig 22%¹². Ennek leginkább abban áll a jelentősége, hogy a rablás sértettjei között ezt a foglalkozási felülreprezentáltságot nem találjuk meg.

8 Az 1000 férfira jutó nők száma 1986-ban Magyarországon 1071 volt, a Statisztikai Zsebkönyv 1987-es évfolyamának 9. oldala szerint.

9 A korosztályok aránya országosan a következő: a 15–29 évesek a 18,9%-ot, a 20–29 évesek a 28,3%-ot, az 50 év felettiek pedig a 30,1%-ot teszik ki. Lásd a Statisztikai Zsebkönyv 1987-es évfolyamának 10. oldalát!

10 A felnőtt lakosság 63,7%-a házas, 36,3%-a nőtlen, hajadon, elvált és özvegy. Az élettársi kapcsolatok nincsenek feltüntetve a Statisztikai Zsebkönyv 1987-es évfolyamának 14. oldalán.

11 Magyarországon a 15. életévüket betöltötték 72,8%-a elvégezte a 8 általánost, a 18 évüket betöltötték 26,9%-a középiskolai végzettséggel, a 25 évnél idősebbek 7,9%-a pedig felsőfokú diplomával rendelkezik a Statisztikai Zsebkönyv 1987-es évfolyamának 14. oldala alapján.

12 Az aktív keresők 1984-ben az alábbi módon oszlottak meg: 55,3%-uk munkás, 11,8%-uk szövetkezeti paraszt, 29,6%-uk szellemi foglalkozású volt. A Statisztikai Zsebkönyv 1987-es évfolyama egy csoportba sorolta az alkalmazottakat, az adminisztrátorokat és az értelmiségieket. 3,3%-a a keresőknek ún. egyéb kategóriába tartozik. Statisztikai Zsebkönyv, 1987.

A lakóhelystruktúra a következőképpen néz ki. Budapesten lakik a válaszolók 76%-a, más városban 7%-a, falun 17%-a¹³. Ha figyelembe vesszük, hogy a kérdések többsége a budapesti rablási helyzetet érinti, hogy a rablások 75%-át városban, sőt leginkább nagyvárosban követik el, akkor a lakóhelymegosztás eltérése az országos adatoktól már nem alapvető fontosságú.¹⁴ Egyébként is korrigálja az arányokat az a tény, hogy a mintegy 30 műszaki egyetemista kollégiumi lakos falusi-kisvárosi környezetben nőtt fel. Összesítve a szociológiai háttérinformációkat megállapíthatjuk, hogy bár vannak eltérések az országos adatokhoz képest a felmérésben résztvevők arányaiban, tekintettel arra, hogy a válaszadás értékét részben a budapesti helyzethez, részben a válaszadás minőségéhez, illetve a sértetté válás lehetőségéhez kell kötni, a mintavétel reprezentativitásának sérülése csupán a foglalkoztatási struktúrában számottevő.

Az állampolgárok érzékenysége rablás ügyben

Az itt elemzett kérdésekre nem vártunk számszerűsített feleletet, hisz laikusoknak tettük föl őket. Az ilyen elvárás csak irreális adatokat eredményezett volna. Ezért aztán számolni kell azzal, hogy ami az egyik válaszoló számára sok, azt a másik még elfogadhatónak véli. Arra a kérdésre, hogy Budapest mennyire szaporodtak el a rablások, a válaszolók 18%-a azt állítja „túrheteretlen mértékben”. A vizsgált személyek 70%-a szerint nagyon megnőtt a bűncselekmények száma. A főváros rablási helyzetét elviselhető mértékűnek érezte a megkérdezettek 10%-a, és csupán a válaszadók 2%-a tartotta jelentéktelennek a problémát. Vagyis a veszélyeztetettség, fenyegetettség érzése komolyan számításba veendő tényező.

Ezután arról faggattam a tesztet kitöltőket, hogy közvetlen életterületben (lakóhelyükön, munkahelyük környékén) milyennek tartják „a rablási sűrűséget”. A válaszolók 21%-a aggasztóan soknak, 32%-a elfogadható mértékűnek, 30%-a kevésnek ítélte a rablások mértékét. 17%-uk pedig úgy nyilatkozott, nem tud környezetében végrehajtott rablásról, vagy ilyen bűncselekménykísérletről.

A fenti két válasz összehasonlításakor kiderül, hogy míg a lakóhely, illetve munkahelykörnyéki veszélyeztetettséget tapasztalataik alapján relative alacsonynak ítélik a válaszolók, addig a budapesti összhelyzetet 88%-uk magasnak gondolja. Az eltérés abból adódik, hogy a tágabb környezet kriminális fertőzöttségét az állampolgár nem saját élményeinek „kitágításával” közelíti meg, hanem véleményét valahonnan máshonnan „kölcsonzi”. Esetünkben alapvető szerepet kap az a tény, hogy a közvéleményt leginkább meghatározó sajtó számarányán belül számol be rablásról.

E tömegkommunikációs eszköz közvéleményformáló ereje vitathatatlan, a megkérdezettek biztonságérzetére bevallottan a sajtó hírei hatnak leginkább. A résztvevők 13%-át nem befolyásolják az ily módon szerzett információk, 39%-uknak viszont kisebb mértékben csökken a biztonságérzete. A megkérdezettek 41%-a azt állítja, a sajtó hírei komolyan nyugtalanítják, a válaszadók 7%-át pedig kifejezetten félelem tölti el a rablásról szóló beszámolók után.

13 Budapesten él az ország 19,7%-a, más városokban 39,2%-a (együtt 58,9%-a) falun, községben 41,1%-a. Statisztikai Zsebkönyv, 1987.

14 Lásd erről részletesebben *Csalay A.*: A rablás területi megoszlása és annak okai Budapesten c. írását! Belügyi Szemle, 1988/10. 31. oldal.

Tanulságos volt rákérdezni, hogy a tesztkitöltők szerint miképp alakul majd a rablás helyzete Budapesten. 31%-uk jelentős mértékű növekedést prognosztizál, 64%-uk szerint a várható emelkedés enyhe lesz. A válaszolók mindösszw 3%-a vélte, hogy a helyzet stagnálni fog, 2%-a pedig a csökkenésre szavazott. Az elmúlt évtized tapasztalatai azt mutatják, hogy a rablások száma radikálisan emelkedik.¹⁵ Talán a csúcson, a legmeredekebb növekedési rátán már túl vagyunk, de könnyen lehetséges, hogy ez a remény – néhány év múlva hiú ábrándnak minősül majd.

A felmérés következő kérdésében azt tudakoltam, hogy milyen jellegű bűncselekmény növekedése töltene el aggodalommal leginkább a válaszolót. A megkérdezettek 83%-a az erőszakos bűnözésre, 31%-a a nemi szabadság ellen irányuló bűncselekményekre voksolt, 48%-uk utalt a fiatalokrák kriminalizálódására, 32%-uk pedig a kábítószer-bűnözés elterjedésére. A vagyon elleni bűncselekmények szaporodása a válaszolók 34%-ának okoz gondot, a korrupció elterjedése pedig csak 20%-ának. E kérdésnél három választ lehetett megadni

Vagyis az erőszakos jellegű – az állampolgárt közvetlenül támadó – bűnözés növekedésétől való félelem a legerősebb a lakosságban. Ezt nemcsak az ilyen értelmű válaszok mutatják, hanem az a tény is, hogy a mintánkban említett 83% komoly problémának tartja a fiatalokrák és a kábítószeresek ügyét is. Miután a rablás tettesei zömmel a fiatalokrák és fiatal felnőttek¹⁶ közül kerülnek ki, a kábítószerelvezet terjedése magával hozza a drogszerzés miatti, útonállászerű rablások elszaporodását.

Az erőszakos jellegű bűnözéstől, illetve a rablástól való félelem miatt, valamint azért, mert ennek kialakítására, telélesztésére a sajtó nem kis hatással van – fontos, hogy a tömegkommunikációs eszközök lehetőségeit minél nagyobb mértékben kihasználjuk a megelőzés érdekében. Különösen akkor, ha a tömegkommunikációs csatornákon keresztül állandóan áramlanak¹⁷ a nemkívánatos minták követésére ingerlő erőszakos cselekmények.

A rablással kapcsolatos közösségi vélemények

A tesztek kiértékelésekor feltűnt, hogy a rablást nem objektív paramétereik, hanem erősen szubjektív szempontok alapján ítélik meg az emberek. A vagyoni kárt, mint a rablás legfőbb jellemzőjét emlegette a válaszolók 12%-a. A személyi sérülés 5%-nyi szavazatot kapott. A megkérdezettek 15%-a úgy vélte, hogy a rablásban az a legrosszabb, hogy félelemmel tölti el a környék lakóit. A válaszlehetőségek közül messze az kapta a legmagasabb fokú véleményegyezést, 68%-ot, mely szerint a rablás legfőbb sajátossága, hogy kényszerszituációba kerül a sértett.

E pszichológiai jellegű megközelítés dominált akkor is, amikor arra kértem választ, hogy a büntetés kiszabása során a bíróság milyen szempontokat érvényesítsen. Az anyagi veszteség mozzanatára helyezte a hangsúlyt a válaszolók 9%-a,¹⁸ a nyilvánosság mértékét tartja fő szempontnak a megkérdezettek 6%-a. Ám a sérülés súlyát, ennek hiányában a fenyegetés súlyosságát az emberek 85%-

15 1980–1984 között pl. 61%-kal nőtt a rablások száma. Tanúsítja Nyíri S.: A bűnözés új tendenciái és okai c. tanulmánya. Kriminológiai Közlemények. 1985/8. 33. oldal.

16 1974–1984 között a 100 000 azonos korúra eső fiatalokrák rablók száma 28,4-ről 68,1-re emelkedett. Csabay A. – Sziki L. im. 12. old.

17 Lásd részletesebben Angyal P.: A kultúra krimináltechnológiai jelentősége c. művét! Pécs, 1914.

18 A rablások okozta átlagkár 1974–1984 között Budapesten 1435 Ft-ról 4322 Ft-ra emelkedett bűncselekményenként. Sziki L.: im. 6. old.

fokozatos csökkenésének, amit csak erősít az ismeretlen tettesek által elkövetett rablás csekély felderítettsége, valamint a rablások jónak korántsem mondható felderítési mutatója.²⁰

E rész záróakkordjaként arra a kérdésre kellett a tesztet kitöltőknek válaszolniuk, hogy a rablást követő hat hónap múltán milyen érzelmekkel viszonyulnának a történetekhez. A kár feletti sajnálkozásra az érintettek 1%-a utalt, az a kínos érzés, hogy a rablást mások előtt kellett elszenvednie, a válaszadók 2%-át bántaná, a bűncselekmény miatti felháborodás a megkérdezettek 19%-ában gyűrűzne tovább. 32%-uk jelezte, hogy kifejezetten élne benne a félelem, hogy újra megtörténhet az eset, 46%, a válaszolók közel fele, pedig azt fejtette, hogy még félév múlva is dolgozna benne a megaláztatás érzése.

Az eddig elemzett kérdések egyaránt azt mutatták, hogy a pszichikai tényezőknek komoly szerepük van abban, hogy a válaszolók miként ítélik meg a bűnözés, a rablás jelenlegi és jövőbeli helyzetét, mit tartanak a bűncselekmény legfontosabb jellemzőjének és miről gondolják azt, hogy a büntetés kiszabása során leginkább figyelembe kellene venni. A közbeavatkozási készséget és a rablásra várható reagálást is ez a szubjektív attitűd határozza meg. Mielőtt tanulmányoznánk az ebből a szempontból kiemelkedően fontos tényezőnek, a sajtónak a lehetőségeit, érdemes értékelni néhány rétegvéleményt markánsan visszatükröző álláspontot.

A rétegvélemények különbözőségei

A két – korábban már részletezett összetételű – csoport szociológiai alapadatai a nem szerinti megoszlásban nem tértek el jelentősen az összedatokhoz képest. A korfa-összetételben viszont strukturális eltolódás figyelhető meg. A résztvevők közel fele (46%-a) a II. csoportba, a 19–20 éves korosztályhoz tartozott, hasonló arány (41%) az I. csoport esetében a 30–39 éveseket jellemezte. A főiskolai – egyetemi hallgatók magas aránya ezt a korrelációt erősíti a II. csoportban természetesen teszi. Az előző adatsorból már kikövetkeztethető – különösen, ha figyelembe vesszük a felsőoktatási intézményekben tanulók egzisztenciális lehetőségeit, – hogy az I. csoport tagjai között a házasok, együttélők száma több mint kétszerese a II. csoportba tartozóknak. Az arány tehát 64:30 százalék.

Az iskolai végzettség terén a felülreprezentáltság fordított. A II. csoportban a gimnáziumi, felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 88%, az I. csoportban pedig 43%. A munkahely jellegéből egyenesen következik, hogy az I. csoportban magasabb a falun élők száma (24%), mint a II. csoportban (11%). De ha tekintetbe vesszük, hogy a műszaki egyetemisták olyan kollégiumi lakók, akik falun, illetve kisvárosban nőttek fel, akkor a lakóhelyből fakadó eltérő mentalitás számottevőnek nemigen nevezhető.

A rablások számának érzékelésekor az I. csoportba tartozók 21%-a érezte tűrhetetlennek a főváros rablási helyzetét, szemben a II. csoport 15%-ával. A növekedés ütemét illetően viszont alig van köztük véleménykülönbség. Az I. csoport tagjai közül 32% számít a rablások számának növekedésére, a II. csoportból pedig 29%. Ugyanez a kiegyenlített megítélés jellemzi a lakóhely, munkahely környékén tapasztalható rablásokat. Az első csoport 21%-a, a második csoport 18%-a érezte aggasztóan soknak a rablások számát.

20 A rablások felderítettsége 1982–1986 között 66%-ról 60,5%-ra csökkent. *Csalay A.* – *Sziki L.*: i. m. 5. old.

A bűnözés növekedésétől viszont az első csoport jobban fél. Az erőszakos bűnözéstől a megkérdezettek 80%-a, a fiatalok elkövetőktől 56%-a, a kábítószerezektől pedig 38%-a tart. Ugyanezeknek a bűnözési mutatóknak a növekedése a második csoportban a válaszadók 85–40–27 százalékát töltené el aggodalommal. A rablásra történő reagálás terén az átadás-elfutás lehetőségét választók aránya mindkét csoportban 40, illetve 10 százalék. Az első csoportbeliek védekezési hajlandósága viszont majd háromszorosa (23%) a második csoportbeliekének (8%).

A konkrét szituáció által kiváltott félelem is a II. csoportban az erősebb. Ők a rablás kényszerjellegét 78%-ban élték át, míg az I. csoport tagjai csak 55%-ban. A II. csoportbeliek viszont a büntetés kiszabása terén mintegy 10%-kal kevesebben akarnak retorziót, vagyis náluk visszafogottabb az érzelmi attitűd érvényesítésére való törekvés. Ami a rablás után fennmaradó érzelmi töltést illeti, a II. csoportban hangsúlyozottabban él tovább a megaláztatás-élmény (50%), mint az I. csoportban (41%). Ugyanakkor a félelem érzete mindkét „csapatban” 30% körüli. Pregnáns eltérés mutatkozott a tekintetben, hogy félével a bűncselekmény után kikben dolgozik még a felháborodás. Az I. (munkás-vegyes) csoport 32%-a, a II. (értelmiségi-egyetemista) csoportnak a 10%-a nem tud felejtetni.

Hogy mekkora a jelentősége a pszichikai szempontoknak, és hogy azok mennyire nem egy irányba mutatnak, mi sem bizonyítja jobban, minthogy a II. csoport tagjai jobban félnek, a megaláztatás iránt érzékenyebbek, a bűncselekményre várhatóan mégis passzívan reagálnának, mint az I. csoport tagjai. Ugyanakkor, amikor a más sérelmére elkövetett rablásba kell (lehet, szükséges) beavatkozni, akkor rendszerint bátrabbak. Az I. csoportbeliek 40%-a nem vatkozna be ilyen bűncselekmény láttán, a II. csoportba tartozók 34%-a lene passzív ilyen helyzetben.

A két csoport a megelőzést szolgáló tudnivalók sajtóban való közzétételére terén is divergál. A munkás-vegyes csoport sokkal jobban bízik a büntetések megjelentetésének visszatartó hatására (41%), mint az értelmiségi-egyetemista csoport (34%). Ezzel szemben a II. csoport a sértett rablást elősegítő provokatív magatartásának közzétételét fontosabbnak tartaná (65%), mint az I. csoport (35%).

A sajtó prevenciósi lehetőségei

A válaszokból kitűnt, hogy a rablás olyan vagyoni célzatú erőszakos bűncselekmény, amely erős pszichikai sokkhatást vált ki a sértettből, a cselekményt észlelő tanúból, de még a tágabb környezetből is. E bűncselekmény társadalmi megítélését nem az objektív tényezők, pl. károk, sérülések határozzák meg, hanem sokkal inkább az erőszak, vagy a vele való fenyegetés által létrehozott kényszerszituáció. Ha pedig ezt az érzelmi hozzáállást összevetjük azzal a korábban beigazolódott feltevessel, hogy a rablással kapcsolatos közhangulatot, s ezzel kapcsolatban a közbiztonság érzetének csökkenését inkább a sajtóközlemények, semmint a saját tapasztalatok determinálják, akkor kiviláglik, hogy mekkora jelentősége van annak, hogy a tömegkommunikáció hogyan és milyen mértékben foglalkozik e társadalomra kiemelkedően veszélyes bűncselekménnyel.

Egy realisabb, ugyanakkor prevenciósi szemlélet iránt fogékonyabb tömeg-tájékoztatás egyfelől csökkentené a közbiztonság sokszor indokolatlan veszély-

érzetét, melyek leginkább vonzzák a rablás elszenvedésének lehetőségét. A sajtónak természetesen megvannak a saját szempontjai, melyben a bűncselekmények érdekessége, súlyossága, közterületi jellege háttérbe szoríthatja azt az igényt, hogy a bűncselekmény a bűnözésen belüli arányában szerepeljen. Ugyanakkor éppen ez a felülreprezentálás segíthetné a megelőzést.

A kérdőív végén tehát azt tudakoltam, milyen jellegű, tartalmú sajtóközlemények segítenék a rablás megelőzését. A lehetséges hét válasz közül hármat lehetett aláhúzni. A válaszadók négy tényezőt emeltek ki közel azonos arányban. A veszélyes helyekre, időszakokra való figyelemfelhívás fonotsságára a megkérdezettek 56%-a szavazott, a bűncselekményt megelőző situációk feltérképezését a válaszolók 55%-a, a tettesek módszereinek leírását 50%-a, végül a provokatív sértetti magatartás különböző válfajainak számbavételét 48%-a tartotta aláhúzásra érdemesnek. A büntetések közlésétől a felderítést segítő tényezők megjelentetésétől a felderítés hatékonyságának regisztrálásától a válaszolók kevesebb eredményt várnak. Az arányszámok lényegesen kisebbek a korábbiaknál: 28, 19 és 18 százalékra tehetők.

*

Ha a tanulmány adatait, illetve a belőlük levonható következtetéseket összegezni akarjuk, akkor az alábbi megállapítások tűnnek a legfontosabbnak. (Már egy alapvizsgálattal is számos olyan momentum fedezhető fel e társadalom-, illetve csoportlélektan által igencsak befolyásolt területen, melyeket előre nem vagy csak részben lehetett kikövetkeztetni.) Tehát a lakosság közbiztonság-érzetét meghatározó körülmények között a pszichikai tényezőknek és a sajtónak komoly szerepe van. Lényegesen nagyobb annál, mint amit részvétele előreláthatóvá tenne szakmai érvek alapján. Ennek következtében e tényezőket is figyelembe kell vennünk, ha javítani akarunk az állampolgárok biztonságérzetén, valamint a prevenció lehetőségén.

Célszerűnek látszik, hogy a bűnüldözési-igazságszolgáltatási szervek sajtószolgálatai hassanak oda, hogy a megjelenő sajtóközlemények – akár részletesebb kutatások lefolytatását követően, akár ezen beszámoló eredményeire támaszkodva – a realitásokat, a megelőzés lehetőségeit nagyobb mértékben vegyék figyelembe a jelenleginél. Ez persze nagyobb terjedelmet és a dolgok folyamatban való ábrázolását követeli meg.²¹ Ez azért fontos, mert az élet elleni bűncselekményekről szóló közlemények stílusa még ma is alapvetően távirati, meglehetősen tanulságnélküli.²² A korábbi kutatások eredményeihez alig-alig kapcsolódnak. Ugyanakkor el kell ismerni, hogy a bűnügyi tudósítások időnként részletezőbbek. Az ilyen hasábos-kéthasábos cikkek léte teremt meg a korrekt tényközlés mellett a megelőzés szempontjainak potenciális érvényre juttatását.

Dr. Csalay András

21 *Malonyai P.*: A sajtó szerepe a bűnözés megelőzésében. In: A bűnmegelőzésről 284–285. old.

22 *Bakóczy A. – Irk F.*: im 401. oldal